

и културне баштине, уједно спремне да се потиском имагинације пројектују у апартни али изграђени уметнички свет *Кина Медийџеран* како би препознали дотицаје појава и појмова удаљених епоха и култура. Јер, то препознавање откључава значења слика, исказа и порука веома комплексног и вибрантног лирског сопства, са невољно добијеним пртљагом животног искуства, али и са вредностима на којима почива његов критички поглед на свет којем у сваком тренутку и с пуним правом претпоставља поетску правду.

Др Јана М. АЛЕКСИЋ

Виши научни сарадник

Институт за књижевност и уметност, Београд

tiamataleksic@gmail.com

БИТИ ОВДЕ, СА СВОМ СИЛОМ

Ирена Плаовић, *Ивичење*, Суматра издаваштво, Шабац 2024

Сваку од четири песничке књиге Ирене Плаовић, доцента на Српској књижевности и језику са компаратистиком Филолошког факултета у Београду, повезује снага израза и храброст у разбијању песничких конвенција. Од надахнуте дечије збирке *Иза ока* (2009), преко значајно зрелије *Велико ѿойло* (2018), до поетички иновативне *Темељи чећа ѿачно* (2021), ауторка растеже границе свог песничког света, сабијајући их у новој збирци на један кратак и беспоговорни концепт: „гушће”. Ово не значи сужавање имагинативног поља, напротив, у густом песничком ткању збирке *Ивичење* отварају се нови путеви имагинације, с пореклом у необично луцидном првенцу. Стихови из прве збирке: „Желим да садашњост буде стварна” и „Ми смо, људи, исувише свесни / Не умемо да пратимо нагон” предвиђају тежњу ка испуњењу садашњости кроз праћење нагонског, изван и иза свести, што се у потпуности остварује у новој песничкој књизи. Стога, није изненађујуће што се песничка логика Ирене Плаовић опире традиционалној књижевној критици, која своје уприште тражи у тематско-мотивским језгрима и тумачењима значења. Читање збирке *Ивичење* може се поредити са пливањем у брзој и вировитој реци, где кратки предаси на *обалама смисла* представљају момените за узимање даха и повратак снаге, пре поновног пливања. Имајући у виду да је поднаслов збирке *Велико ѿойло* „трка у више дахова”, а да су поједине песме у новој књизи експлицитно означене као „испеване у даху”, *Ивичење* се може посматрати као крајње уобличење једне поетичке замисли и завршетак једне трке, након које се коначно може продисати равномерно и дубоко.

У три циклуса, „Гушће”, „Како заиста јесте” и „Велеслалом”, распоређене су тридесет и три песме, што упућује на формални склад, видљив и у понављању истог наслова – „Гушће” – за пет различитих песама у истоименом циклусу. То је уједно и први доказ да у збирци нема ничег „само формалног”, јер ако је потребно да буде гушће, тај захтев се мора понављати до постизања одговарајуће густине језичке схеме. Ауторка своје песме почиње али и пресеца питањима, на пример: „Ко ме бре изневерава”, као да разговара сама са собом, или као да посматра и описује свој сан. Отуда необичне асоцијације и неочекивани спојеви, који у сну делују природно, док се у песми растварају и утапају један у други, управо као да недостаје карика рација која би све повезала у смислену целину. Лудичке игре у језику, међутим, не могу се објаснити само логиком сна, јер оне превазилазе сновиту пројекцију стварности и ослобађају је од наслага уобичајених језичких представа. Стихови попут: „Припитомљени у добро примљену позајмљеницу” нису само изненадни луцидни моменти, већ блескови препознавања *нечега* у песми што одговара *нечему* у стварности, а што остаје скривено уколико није преобразено механизмима поезије. Та врста преображаја одговара концепту „желатинирања искуства света”, из објашњења на крају књиге: „Гушће је гушће од свега што могу да појмим, а ипак је појам. Организује све што се утиснуло, представља онај лирски нагон који искуство света желатинира”. Сем уобичајеног значења густе супстанце значајне у прехранбеној индустрији, познат је и „желатински динамит”, односно „праскави желатин”, што објашњава праскавост језика и потенцијалну могућност експлозије чулних доживљаја, уколико се „све што се утиснуло” не организује.

Ирена Плаовић организује зато своје утиске и асоцијације око топоса Београда, хране и љубави. Више усмерено на лирско *јии* него у претходној збирци, лирско *ја* разјашњава, упућује и саветује, што се у другом циклусу именује као „Саветодавна лирика”, поигравајући се идејом да поезија треба да буде скуп смерница и упутстава за сналажење у животу. Лирски субјект као да се креће Београдом и показује правац („Низ Васе Пелагића кроз туфахије главом надолe”), даје рецепт („Шећерна репа у шерпи, конци по леђима воћних тела”), или сажима своје искуство љубави у сентенце („Љубав је неко неукротиво мирење / Непрестано, и то је нешто”). Страст којом човек воли не само другог, већ и самога себе и своју националну традицију показује да се љубав опире калупима и овешталим језичким формулацијама. Једна од најбољих песама у збирци је „Еротска песма”: „Сањам о одмазди, искрено / Сањам пламен у којем цвета готица / На некој недужној берлинској полици / Сањам о томе и будим се ознојена / И кад ме питају ко је љубавник из мог сна / Кажем: један лепотан с Косанчићевог венца / Сваку ноћ хиљаду

и по пољубаца / Спушта на моје срце”. Суровост одмазде ублажена је нежношћу, цветањем, пољупцима и сном, што с једне стране открива разорни потенцијал љубави, а с друге подмуклу могућност претварања било ког злочина у чин *милосрдној анђела*. Жал за бомбардованом Народном библиотеком је аутентичан, насупротив „трауми” која прети да преузме идентитет и постане замена за личност: „Веруј ми да сам пекара / Развијам бурек с траумом и лепим га за скоро сунчан дан”; „За зарастање ране најважније је са ње / Скинути поглед / А изазов је ћутати о томе / Издржати под поклопцем тик пре него што провриш”; „Анимирај ме, не подлежи / Лажним ранама моде свежи”.

Иронизовање помодних појава савременог света обухвата и нове технологије. Најчешће кроз прекид песничке слике, баш попут сталних прекида пажње у стварном животу, језгровито је исказано свеprisуство технологије: „Да забораве мучна скроловања / Да забораве изгубљено време и да га не нађу међу / Непожељним писмима и промо порукама”; „Још једну пијану тастатуру, господо”; „А кад се придигнеш мала вртоглавице јаве / Док с друге стране екрана (банална слика) хода”; „мале гугутаве / Инстаграм револуције”; „Зар све то води у Народни Фронт-End development / људства / За сасвим солидну плату?”. Први циклус обележен је још и преузимањем стихова млађих песника и песникиња за мото на почетку појединих песама. Овај оригинални поступак у потпуности преокреће перспективу према којој само класици и старији песници могу да буду поетички претходници. За Ирену Плаовић то су Тијана Саватић, Лазар Букумировић, Милош Живковић, Марко Погачар, Урош Ристановић и Бојан Васић, припадници млађе и најмлађе песничке генерације, чији песнички сензибилитет је близак њеном, посебно у специфичној измени позиција *унутрашњости* – *изван*.

Други циклус, са називом „Како заиста јесте”, у складу је са схватањем поезије описаним у својеврсном глосаријуму на крају књиге: „Рад песме је само конструисање *неке врсте оптичкој инструменџа, кроз коју чиијалац може да види све, како заиста јесте*”. Песме су краће, семантички прозирније, а оптички инструмент подешен је пажљиво да пропусти кроз себе више од визуелних утисака: мирисе, укусе, течности, телесне излучевине. „Нека ти жлезде луче заблуде то је срећа”, стих је који показује да су тело и лучење непрекидно повезани с проценом шта је заблуда, а шта је оно *како заиста јесте*. „Продужени боравак” отвара у том смислу ново виђење љубави, али „у мирним водама трајања или растанка”, што је тема сасвим скрајнута у односу на дане „љубавног немира”: „Са протезом заједнице или у голим деснима самоће / Да ли се љубав икад поново осећа / Као угриз”. Заблуде анестезирају биће, једнако као што угриз својом јачином и утиснућем у другог враћа на живање, али и бол постојања *сада и овде*.

Корак даље у том правцу представља наредни циклус, „Велеслалом”, што је назначено стихом из прве песме: „И буди овде, са свом силом”. Прве четири песме римоване су и имају повишен патос, а обраћање лирском *ми* је у облику императивног зазивања да се нешто учини, без страха од последица и бола: „Крчи ме прва бушотино”, „Крчи ме хладна неравнина”, „Грчи ме крута вертикало”, „Боди ме својим јастук-шилом”. Интензитет емоције, преливен у интензитет песничке речи, изненађује и узбуђује читаоца. Средином осамдесетих година прошлог века млади песници су се, према Саши Радоњићу, поетички руководили парафразираним сентенцом: „Чувај се прејакe речи!”, што је подразумевало и римован песнички израз, патос, „вишак емоција”. Радоњић, међутим, касније редифинише свој младалачки поетички „крeдо” у „не плаши се прејакe речи”, верујући да, ако поезије у стиховима има, „прејакa реч” им не може наудити: „Ако им може наудити, онда је нешто исувише крхко, аутор недовољно даровит, те је сасвим свеједно који се лексички и поетички арсенал користи”. Ирена Плаовић показује да се не плаши, јер дара има, те мења и иновира свој лексички и поетички арсенал, додавши као последњу песму и транскрипт снимка свог „фристајл рецитовања”. Песма „Велелева” представља „омаж усменој култури, али и пост-писменој култури аудио-записа”, чиме се уводи још један вид „прејакe речи”, која настаје као резултат тренутне инспирације, без накнадних измена. Синова емоција није, ипак, сама себи циљ, већ њено оспољење, тако да се излива из тела, попут зноја, крви или песме. Збирка *Ивичење* представља обрубљивање једне поетике, која густом и сложеном текстуром својих стихова обухвата истовремено интимно и универзално људско искуство, одважно се супротстављајући песничким конвенцијама и нормираним облицима израза.

Мср Сања П. ПЕРИЋ
Докторске студије
Одсек за српску књижевност
Филозофски факултет
Универзитет у Новом Саду
sanjaperic3223@gmail.com